

Een Romegids buiten gebaande paden

Recensie

Gerard Olthof, *Rome op het tweede gezicht. Wandelingen buiten de gebaande wegen* (Den Haag: Uitgeverij U2pi, 2021), 312pp. ISBN: 978-94-9324-044-5.

Wat een genoegen om eindelijk eens een gids voor Rome te lezen, waaruit blijkt dat de auteur werkelijk weet waarover hij het heeft, en waarin hij er bovendien is geslaagd alle clichématige vooroordelen te vermijden. Eindelijk ook een gids die het dierentuinachtige ontbeert dat nogal wat reisgidsen toch wat aankleeft waardoor deze ofwel een licht pedante indruk wekken ofwel een neiging vertonen om de dingen toch allemaal wat 'leuk' te vinden! Het boek *Rome op het tweede gezicht* van Gerard Olthof vertoont deze euvels niet. Sterker nog, de recensent (die Rome toch een beetje kent) heeft dingen gelezen over bezienswaardigheden die (zelfs?) hij niet kende en dus werkelijk dingen bijgeleerd.

'De volmaaktheid is niet van deze wereld', zo mijmerde wijlen professor en Romekenner Jozef IJsewijn. En dus zijn ook hier wat vitterige opmerkingen te maken. Eerst het bittere, dan weer het lovende. Ik heb de indruk dat er geen eindredactie over de tekst is gegaan of dat de drukproeven wat slordig zijn nagelezen: er staat net iets te vaak een woord dat na correctie weggehaald had moeten worden. Dit is iets wat zich de laatste tijd vaker voordoet en dat vaak samenhangt met publicatie in min of meer eigen beheer. Verder is er met name in de eerste hoofdstukken soms wat te veel contrast tussen bezienswaardigheden waar de auteur vrij snel overheen gaat en monumenten die uitvoerig worden belicht: ik had dezelfde uitvoerigheid eigenlijk ook bij de eerste groep willen zien. Later wordt dat verschil kleiner.

En de auteur weet inderdaad echt waar hij het over heeft. In acht nauwkeurig van routeaanwijzingen voorziene wandelingen wordt de lezer rondgeleid langs allerlei

plaatsen die u inderdaad niet of amper in de normale reisgidsen zult vinden. Het Colosseum, het Pantheon, het Forum Romanum of het Vaticaan zijn er dus niet bij. Daarentegen bezoekt de lezer of wandelaar wel de opgravingen onder de Piazza Navona (m.a.w. het stadion van Domitianus), de Via Giulia, het MACRO, de S. Lorenzo fuori le Mura, de San Giovanni dei Fiorentini en de S. Andrea della Valle. Soms had de recensent gewenst dat de auteur nog enkele luttele meters verder gelopen was: zo houdt het parcours op bij het Palazzo Vidoni en blijft de Largo Argentina met zijn tempels uit de Republiek onbesproken, terwijl deze toch ook niet tot het standaardrepertoire behoren. Even verdacht de recensent de auteur ervan zich vooral op het postklassieke Rome, dat van de renaissance en de barok, te willen concentreren, maar de uitvoerige beschrijvingen van complexen als de ondergrondse basiliek bij de Porta Maggiore, de Porta Maggiore zelf, de zogenaamde trofeeën van Marius en de resten van het nymphaeum op de Piazza Vittorio Emanuele, de (eveneens) zogenaamde tempel van Minerva Medica, de collecties van het Museo Barocco en de verzameling Torlonia logenstraffen dit idee. Stof genoeg dus ook voor classicisten die geen vijf meter in Rome kunnen lopen zonder aan de oudheid te denken (waartoe deze recensent vermoedelijk ook – althans voor een deel – behoort). Ook Benito Mussolini krijgt zijn deel: hierin volgt de auteur een tendens die de laatste twintig jaar herhaaldelijk opduikt en waarbij de sporen die de fascistische dictator in Rome heeft nagelaten, meer aandacht krijgen dan zijn Duitse evenknie in Berlijn of München ooit zal hebben. Toegegeven: de Italianen hebben dit aspect van hun verleden minder goed weggepoetst dan de Duitsers, zodat er meer van te zien is (en Mussolini is toch nog van een ander kaliber dan Hitler), maar de (toeristische) tendens valt wel op.

Over het algemeen oogt de informatie degelijk en is het betoog correct en evenwichtig toegelicht. Ik heb eigenlijk maar één echt zwakke plek gevonden en wel waar het over de San Giuliano dei Fiamminghi gaat, de Belgische kerk in Rome. De auteur heeft het hier over 'Vlamingen', maar zegt daarbij niet wat hij daarmee bedoelt. Dat is in dit geval belangrijker dan het lijkt. De kerk is begonnen als een stichting van het graafschap Vlaanderen (dus uiteraard inclusief de later door de noordelijke en zuidelijke buurlanden bezette gebieden), terwijl de Brabanders en 'Limburgers' in de Santa Maria dell'Anima hun plaats van samenkomst vonden. Vanaf de tweede helft van de 16de eeuw breidt het oorspronkelijk gebied van recrutering uit naar het aartsbisdom Kamerijk (Cambrai) dat overwegend de Franstalige gebieden van Doornik, Henegouwen, Namen en Waals-Brabant omvat. Luik viel weer onder de Anima. In feite zijn de Nederlandstalige gebieden in België ten oosten van de Schelde pas vanaf het begin van de 19de eeuw in de San Giuliano vertegenwoordigd. Ook de in het boek vermelde stichtingsdatum 713 is veel te vroeg. Deze datum is te vinden in de secundaire literatuur, maar op dat moment was er niet eens een graafschap Vlaanderen, laat staan dat er Vlamingen waren, laat staan dat er een Vlaamse kerk had kunnen zijn. Hoewel de stichting vermoedelijk ouder is, dateren de oudste onweerslegbare bewijzen pas uit het tweede kwart van de 15de eeuw. En toegang is niet te verkrijgen door de pastoor te contacteren, want die heet hier rector. De huidige rector (sinds september

2021) heeft trouwens in Leuven een kandidatuur Klassieke Filologie gedaan, maar dit terzijde.

Zoals gezegd, dit geval van San Giuliano is eigenlijk zowat de enige plaats waar mijn wenkbrauwen fronsend omhoog gingen. Dat zegt genoeg over de uitstekende kwaliteit van de rest van het boek. Ik zou verder kunnen zeuren waarom dit of dat juist níet is opgenomen (de Santa Maria dell'Anima bijvoorbeeld), maar de auteur is uiteindelijk vrij in zijn keuze, zodat dit soort opmerkingen snel inderdaad gezeur wordt.

Kortom: een aanwinst voor de rijke bibliotheek die over Rome geschreven is!

Michiel Verweij

Michiel.Verweij@kbr.be

